

Ipuingintza modernoaren aita

[Egile ezezaguna]

Berria, 2004-10-05: VIII.

Martin Ugalde bere kasa egindako idazlea da. Ez zuen maisurik izan, ez eskolarik. Idatziz ikasi zuen idazten, berak esan legez. Euskal klasikoak berandu ezagutu zituen. Ordurako, ezagunago zituen idazle latinoamerikar eta ipar amerikar garaikideak: Romulo Gallegos, Uslar Pietri, Dos Passos, Faulkner, Poe, Kipling eta maisutzat hartu izan zuen Horacio Quiroga. Horiek guztiak Venezuelako erbestean ezagutu zituen, idazle izan nahi horretan irakurtzea izan zuelako eskola onena. Horrek guztiak idazle garaikide egin du Ugalde; ez da gerra aurreko euskal tradizioaren jarraitzaile izan.

Iltzailleak bere lehen ipuina –Caracasen, 1959ean idatzia– euskarazko ipuingintza modernoaren abipuntua da. Horrela aitortu diote idazle askok. Anjel Lertxundiren hitzak dira hurrengoak: "*Iltzailleak* da ahozko tradizioarekiko lotura zuzenetik zein kostunbrismoaren bideetatik desbideratzen eta bide propioa egiten ahalegintzen den lehendabiziko euskal ipuin-bilduma". Ugaldek ipuinaren autonomia eta izaera propioa aldarrikatu izan zuen eleberriaren aurrean, eta horretan ere lehenengotarikoa izan zen gure artean. Badu beste ezaugarri moderno bat andoaindarraren ipuingintzak: kontatu nahi duen istorioaren aurrean bere jarrera ez du ezkutzatzen; ez du neutraltasuna bilatzen, ez da ekidistantzian kokatzen. Aitzitik, bat egiten du beti galtzaileekin, "erresistentziarekin", Martin Ugaldek berak esan zuen legez.

Idazle errealista

Ugalderen literaturgintzak badu kazetaritzatik zerbait, edota, agian, alderantziz izango da: haren kazetaritzak baduela literaturatik asko. Edonola dela, literatura errealista egiten du Ugaldek, eta, gainera, sufritzen dutenekin engaiatzen da. "Hirugarren munduan bizimodua atera nahi dutenen epika isildua egin digu idazle latinoamerikarrak. Europako gizarte garatuago honetan baztertuak eta ahantziak direnen tragedia ezkutatua egin digu euskal idazleak. Eta euskal idazlea euskalduna ere baden aldetik, bere herriak egin eta egiten dituen borroken berri ematen ditu". Ugalde egungo euskal literaturan ezinbesteko erreferentzia dela iritzi dio Izagirrek.

Narrazio laburren teknika menderatzen maisu izan da eta gehien landu duen generoa ipuina da: bosna ipuin liburu ditu euskaraz eta gaztelaniaz. Bestetik, hiru eleberri idatzi ditu euskaraz, eta bakarra gaztelaniaz. *Itzulera baten historia* nobelak Eusko Jaurlaritzaren Jon Mirande saria jaso zuen, 1990ean; *Pedrotxo* liburuak, berriz, Euskaltzaindiaren Txomin Agirre saria, 1993an. *Erregetako izpiritu beltzarana* ipuinarekin Ignacio Aldecoa lehiaketan gailendu zen; *Mugarri galduen itsumundua*-rekin, berriz, Irun Hiria sariketan. Gaztelaniazko bere literaturak sari andana jaso zuen

Venezuelan, *El nacional*, *Páginas*, *El universal*, *Estampas* eta beste sariketa askoren jabe egin zen.

Martin Ugalde bi hizkuntzatan izan da idazle, gainera: venezueleraz eta euskaraz. Asko izan dira historian zehar ama hizkuntza utzi eta beste batean idatzi duten idazleak, baina gutxi dira ostera ere hizkuntza nazionalera itzuli direnak. Ugalde bere burua bi aldiz egin dutenetakoa da, Koldo Izagirrek idatzi zuen legez. Venezuelan "errebeldiaren gaztelania" topatu omen zuen: "Hizkuntza berak zanpatu gaitu latinoamerikarra eta gu, hau da dugun abantaila". Horra Martin Ugalderen beraren hitzetan bere izate venezuelarra. Baina bihotza bat du: "Neu idazle euskalduna naiz, erdaraz idazten dudanean ere bai. Idazle euskaldun exiliatu bat naiz".